

enberg

ss.

1791

1791

6, 72

AD
SOLENNIA
DIE FESTO MICHAELIS

IN ACADEMIA WITTEBERGENSI

A. C. MDCCCCLXXXIII

CONCELEBRANDA

NOMINE PVBLICO

INVITAT

ORDINIS THEOLOGORVM SENIOR

ET

DECANVS

D. CAROLVS CHRISTIANVS
TITTMANN.

DE NOTIONE IVSTIFICATIONIS.

AD
GOLFENHAIN
DIE FESTE MICHAELIS

IN ACADEMIA WITTEBERGENSI

ANNO DOMINI 1711

NOMINE PUBLICO

ACTUM

ORDINE THEOLOGORUM SENIOR

ET

DECANUS

D. CAROLVS CHRISTIANVS

TITTMANN

DE NOTARIS WITTEBERGENSIS

D E

NOTIONE IVSTIFICATIONIS.

Vt omnes fere artes ac disciplinae, ingeniorum elegantium cura et diligentia, paulatim incrementa maiora, maioremque elaborationem, subtilitatem atque adeo etiam ornatum acceperunt; ita etiam Theologiae scientia, eiusque potissimum pars ea, quae de capitibus fidei exponit, in huius felicitatis societatem venit inde ab eo tempore, ex quo historiae, criticae, grammaticaeque studium diligentius coli tractarique coepit. Cuius rei causa nescimus an praecipua fuerit nouandi temeraria libido, quae antiqua, quamuis recta sint, contemnit, et nouis, etiam si nullam aliam nisi nouitatis commendationem habeant, celerrime adhaerescit, et non potius rei ipsius natura et necessitas. Nam postquam Theologia duci coepit ex ipsis fontibus, hoc est, libris primum diuinis, a quibus omnis vera et certa rerum diuinarum scientia ducitur, deinde vero etiam humanis, conciliorum et symbolorum publicis, et ecclesiae doctorum priuatis, per instrumenta literarum hebraicarum, graecarum latinarumque, itemque historiae, sine qua nec opiniones doctorum ecclesiae, nec libri virorum diuinorum ipsi saepe intelligi explicarique possunt; facile intellectum est ab eruditissimo quoque, multa esse, partim in rebus verbisque explicandis, partim in argumentis delingendis, quae quidem tradita sint recte, id est, veritatim et
A 2 tisque

tique diuinorum virorum conuenienter, neque tamen etiam bene, hoc est, nec perspicue, nec subtiliter, quaeque adeo et possint salua veritate, et debeant explicari demonstrarique euentius et accuratius. Et quod ad vocabula quidem attinet, intelligere potest quisque doctus atque intelligens, et animaduertentur notaruntque diligenter Theologi quidam eruditi, multis vocabulis, quibus in explicandis dogmatis vsi sunt Theologi, subiectas esse significationes parum accuratas, plerisque desumptis ex versionibus latinis librorum et sacrorum et ecclesiasticorum, quae sunt parum certae, saepissime etiam valde vitiosae, et explicatis ex consuetudine linguae latinae, interdum etiam germanicae, contra vsum loquendi graecum aut hebraicum. Alio tempore hoc ostendimus explicandis vocabulis vocationis, illuminationis, conuersionis, itemque poenitentiae, regenerationis et sanctificationis, ac nuperrime formula inhabitationis spiritus sancti; quibus nunc vocabulum *iustificationis* et cognata adiiciemus, sic, vt praecipue eius veram vim et rationem demonstramus legitima interpretatione et adhibita ipsorum virorum diuinorum auctoritate, deinde vero hanc demonstrationem conferamus ad vsum disciplinae theologiae.

Ac primum quidem in promptu est, vocabula graeca, quibus latinum iustificationis exprimitur, petita esse atque adeo explicanda ex linguae hebraicae consuetudine, quae igitur ante omnia est consulenda, vt dudum praeceperunt quidem Theologi, sed eius veram rationem non videntur assecuti esse, in primis quoniam e foro explicant, quae ex vulgari consuetudine loquendi ducta sunt atque adeo etiam intelligenda. Nam vocabulorum hebraicorum notio primaria est haec, vt indicent *complexum perfectionis omnis*, in primis moralis. Hinc quando Deo צדקה tribuitur, intelligenda est vniuersa eius *maiestas* et *gloria*; quod vel inde patet, quoniam ei synonymum positum

tum

tum reperitur כבוד, veluti Ps. XCVII, 6. Vnde quando et homines vocantur צדקים, intelliguntur *pii, probi, virtutibus omnibus ornati*. Sed de hoc significato h. l. non quaeritur. Est vero etiam alius, non minus notus, sed non semper satis obferuatus et vsurpatus, quamuis fere dominans in libris sacris V. T. et in hac nostra causa primarius, nimirum hic, quo vocabula ista speciatim exprimunt *benignitatem et fauorem*, atque adeo *salutem, felicitatemque ipsam*, dicunturque de eo, qui est *propitius aliis et aduersus eos benignus*, ac pro benignitate sua *alios probat, beneficiisque ornat et beat*. Exempla cum sint in promptu, paucis defungi poterimus. Nam Deus צדיק est: *benignus ac propitius*, veluti Ps. CXVI, 5. cui ibi synonyma posita esse reperiuntur vocabula חנון et מרחם, itemque Ps. CXII, 4. Hinc צדקה est vel *benignitas Dei*, vt Ps. CXLV, 7. vbi iunctum est vocabulo aequipollenti טוב, Ps. XL, 10. coll. v. 11. et בצדק, pro *benignitate, benigne*, Ies. XLII, 6. Hof. II, 18. 21. vel *effectus benignitatis diuinae, h. e. beneficia diuina, salus, felicitas*; nam explicatur interdum per vocabula idem declarantia שלום, ברכה, ישע itemque ישועה. Ps. XXIV, 5. LXXXV, 11. Ies. XLV, 13. XLVIII, 18. LI, 5. LXII, 1. In loco 1 Sam. XII, 7. צדקה יהוה LVTHERVS et ipse reddidit: *beneficia Dei*; similiterque Prou. XXI, 21. vbi bis iuncta reperiuntur vocabula צדקה et חסד et a LVTHERO explicata sunt: *miseriordia et bonitas*; qua ratione reddendum quoque erat Ps. CXII, 9. et 2 Cor. IX, 9. Quare in locis satis notis Ier. XXIII, 6. et XXXIII, 16. יהוה צדקנו est: *Ioua, salus nostra, auctor salutis nostrae*. Verbum autem ipsum denotat: *benignitatem demonstrare, benefacere, probare, laudare, salutis participem reddere, beare*; veluti Ex. XXIII, 7. vbi Deus dicitur iniustum non iustificare, i. e. non probare; et Ies. XLV, 25. per Deam iustificabuntur omnes Israelitae, i. e. beati reddentur, salutis felicitatisque compotes. Homines et ipsi dicuntur *iustificare alios, hoc est, probare, ad felicitatem ducere*; v. c. Prou.

XVII, 15. *iustificare impium*, id est, *probare*; Dan. XII, 3. *qui multos iustificarunt*, hoc est: *beatos reddiderunt*. Priorem locum in primis vrgent, qui rem e foro humano aestimant; sed bene explicari potest sic, vt diximus; et iam inuimus supra, haec vocabula non e foro petita et explicanda esse, sed ex dicendi consuetudine vulgari. In primis autem notabile est, quod Ies. LIII, 11. Dominus noster dicitur *iustificare multos*, et quidem בְּדַעְתּוֹ, *doctrina sua*; vbi euidenter patet significatum, qui vulgo isti verbo tribuitur, locum habere nullo modo posse; nam iustificatio, sensu dogmatico, non fit per, seu propter doctrinam Christi; igitur nihil aliud indicatur, nisi hoc: *per doctrinam suam multos adducet ad eam felicitatem, quam sua morte, (de qua ibi sermo est,) acquisiuit*. Nec praetermittenda est formula: השב צדקה, seu: לְצַדִּיקָה, eique opposita: חֶשֶׁב עוֹן. Atque illam quidem reddendam putauerimus: *laudi ducere felicitatisque; hanc vero: vitio vertere et in locum poenae accipere*. Pf. CVI, 31. *Pinehaso imputatum est ad iustitiam aeternam*, id est: *perpetuae laudi ducebatur, praemium ei eiusque posteris tribuebatur*; quod praemium Num. XXIV, 12. vocatur *foedus pacis*, h. e. *promissio felicitatis*, quae erat in conferendo sacerdotio Pinehaso eiusque posteris. Pf. XXXII, 2. Igitur in his omnibus obtinet et veluti principatum tenet *notio beandi, benignitatis et omnis generis felicitatis*.

Iam eadem notio tribuenda quoque est verbis graecis N. T. quae hebraicis respondent. Primum enim atque in vniuersum ista vocabula adhibentur ad exprimendam cuiuscunque generis benignitatem et salutem; sic, vt δίκαιος sit: *benignus, δικαιοι, benigni, liberales*, Matth. XXV, 37. 46. δικαιοσύνη, *benignitas, liberalitas*, Matth. VI, 1. 2 Cor. IX, 9. δικαιοσύνη autem: *probare, laudare, beare*; et δικαιώσθαι, *probari, laudari, placere, beari*. Lucas v. c. Eu. VII, 29. *populus, ait, et portitores ἐδικαίωσαν τὸν Θεόν*, hoc est, *laudabant Deum, suscipiendo baptisinate Ioanneo*.

neo. Hic igitur δικαιῶν idem est, quod: ὁμολογεῖν, δόξολογεῖν, δόξαν δοῦναι, quod vel ex opposito patet: ἀθετεῖν τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ, *spernere benignitatem divinam, repudiare beneficia Dei, recusando baptisinate.* Et in eodem Cap. vers. 35. quando Dominus: ἐδικαιώθη ἡ σοφία, inquit, ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων, *sensus est hic: sapientia probatur discipulis suis, a cultoribus suis colaudatur.* Cap. X, 29. dicitur aliquis voluisse δικαιῶν ἑαυτὸν, hoc est, *se se laudare et commendare, sibi vehementer placuisse.* In eodem Eu. Cap. XVI, 15. Dominus noster legitur in oratione ad pharisaeos vsus esse his verbis: ὑμεῖς ἐσε ὁ δικαιῶντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, *vos laudem hominum captatis, siue, vos laudamini ab hominibus,* magni beatique videmini iis, qui hominem aestimant specie externa, opulencia, vestitu et id genus aliis rebus; sed Deus aliter iudicat; quippe vt quis est honoratissimus apud homines, ita apud Deum saepe est contemptissimus. Denique Cap. XVIII, 14. exemplo notissimo pharisaei et portitoris subiecit haec: *non ille, sed hic probabatur Deo,* non illius confidentia superba, sed huius fiducia modesta Deo placuit. Neque aliter formula δικαιῶσθαι ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων intelligenda est in verbis Pauli 1 Cor. IV, 4. vbi: οὐδὲν γάρ, inquit, ἑμαυτῷ σύνιδα· ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεικαίωμαι· ὁ δὲ ἀνακρίνων με, κύριός ἐστιν. Neque enim τὸ δεικαίωμαι referendum est ad Deum, sed ad homines; explicaturque ab Apostolo in proxime sequentibus per verbum ἀνακρίνων, quod h. l. denotat: *iudicare in partem bonam, h. e. laudare;* et potuisset quoque scribi sic: ὁ δὲ δικαίων με, κύριός ἐστιν. Totus autem locus vertendus intelligendusque est sic: *recti mihi ego conscius, hominibus improbatus, non improbor Deo.* Atque Dominus noster et ipse 1 Tim. III, 16. dicitur *iustificatus esse, hoc est, approbatus, commendatus, laudatus.* Neque aliam vim ei verbo tribuerim, tribuendamque putauerim in loco Iac. Cap. II. vbi, vt alio loco diximus, Apostolus est in eo, vt doceat, non solam scientiam et professionem religionis,
(πίστιν)

(πίτιν,) Deo placere, sed eiusdem exercitium, sensus et facta, religioni consentanea, (ἔργα) eiusque rei demonstrandae causa usus est exemplo Abrahami. *Abrahamus*, inquit vers. 21. sqq. *νομὴ ἐδικαιώθη*, laudatur (scilicet, in scripturis, e quibus adeo elogium ipsum commemoratur verficulo 23.) *propter facta, cum nempe immolare vellet Isaacum?* — *Sic enim habent scripturae: Abrahamus fidem habuit Deo: quod ei laudi ducebatur, sic, ut Deo carissimus diceretur. Hinc patet, factis probari aliquem, non mera religionis professione.* Formulam autem: λογίζεσθαι εἰς δικαιοσύνην, (hebraicam supra commemorauimus,) qua et Paulus usus est in ipso exemplo Abrahami commendando, reddi posse atque adeo debere: *laudi ducere*, euidenter patet ex loco 1 Macc. II, 52. vbi itidem adhibetur de Abrahamo, sed in proxime antecedente verficulo explicatur per formulam aequipollentem: δέχεσθαι δόξαν μεγάλην καὶ ὄνομα αἰώνιον. In sequentibus adiecit Apostolus exemplum Rachabae, quod extra dubitationem ponit significatum verbi, de quo quaerimus. Nam quando dicit: ἐκάβη πένη ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη: ea facile quisque videt intelligi non posse de iustificatione, quae dicitur in libellis dogmaticis; quomodo enim? sed explicanda esse sic: *Rachaba laudatur*, nimirum in scripturis apud Iosua Cap. II. et VI. *propter praeclare factum, cum scilicet exploratores susciperet et per aliam viam dimitteret.* Et quoniam exemplum commemorauimus ex scriptoribus apocryphis, nonnulla alia ex iisdem adiciemus, vt intelligatur, significatum laudandi et probandi, quem tribuimus verbo δικαιοῦν, non esse fictitium aut inusitatum. Nam sic non vno loco reperitur apud Sirac. v. c. Cap. X, 29. vbi quod in priori membro est δικαιοῦν, in altero dicitur δόξαζεν: sunt igitur haec duo vocabula idem significantia. Cap. XIII, 22. verbo δικαιοῦν oppositum est verbum προσεπιτιμᾶν: hoc denotat reprehendere; ergo illud: laudare. Cap. XVIII, 2. κύριος μόνος δικαιοθήσεται, *Domini solus laude dignus est*; sequuntur enim haec: οὐδενὶ ἐξέποιη-

ἐξεποίησεν ἐξαγγέλλαι τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ τίς ἐξηγήσει τὰ μεγάλα αὐτοῦ, reliqua. Haec igitur est notio illorum vocabulorum generalis.

Deinde vero atque in specie dicuntur de benignitate diuina in hominibus per Christum beandis et impertienda salute, ab eo parta, deque hac salute et beatitudine ipsa. Atque in hac re ista vocabula Paulo Apostolo sunt solennia et veluti classica. Igitur δικαιοῦν est: fauere, probare, beare, salutem impertire, siue vocabulo Liuiano et ad hanc rem valde commodo: *sospitare*, germanice: *wohivollen, begnadigen, beglücken*. Veluti Rom. III, 30. ἔς ὁ Θεός, ὃς δικαιοῦσι κ. λ. habemus omnes unum eundemque Deum, qui fauet et credentibus e Iudaeis, et vero etiam credentibus e Gentilibus, omnes aequè amat et beati; est enim ibi Apostolus in eo, vt ostendat vniuersalitatem gratiae diuinae. Gal. III, 8. ἐκ πίστεως δικαιοῦ τὰ ἔθνη ὁ Θεός, Deus propitius est gentilibus, beat gentiles propter fidem. Rom. VIII, 30. Quos demum vult, ad suos cultores adducit, eosque amat, ἐδικαιοῦσε, tandemque felicitate aeterna donat. Et vers. 33. *Ecquis condemnet cultores Dei, quibus Deus propitius est?* Hinc δικαιοῦσθαι est: probari, amari, gratiam nancisci, salutem consequi, seruari, beari; veluti Rom. II, 13. in primisque Cap. III, 20. *nemo probatur Deo propter opera, a lege rituali praecpta.* Vers. 24. *Probantur Deo, salutem obtinent, nullo merito suo, ex mera gratia, propter redemptiorem, a Iesu seruatore praestitam.* Vers. 28. *Statuimus enim, quemque, siue Iudaeus sit, siue gentilis, probari bearique per fidem absque operibus legis ritualis.* Ac plane eodem modo Gal. II, 16. III, 24. V, 4. 1 Cor. VI, 11. *sanctificati beati que facti estis.* Act. XIII, 39. Quare δικαιοῦμενοι et δικαιοθύντες sunt: Deo probati, cari, beati. Rom. V, 1. 9. itemque δικαιοι, Cap. II, 13. V, 19. vbi opponuntur τοῖς ἀμαρτωλοῖς, qui non sunt peccatores simpliciter, sed: peccatores, poenis obnoxii et infelices, quod patet ex v. 18. et 12. Deus autem δικαιοι est: benignus, propitius; Cap. III, 26. 1 Io. I, 9. et δικαιοσύνη Θεοῦ est: be-

nignitas diuina in hominibus beandis per Christum; seu: ratio benigna, qua Deus vult saluos reddere homines: Rom. I, 17. III, 21. 22. vbi manifeste denotat *beniuolentiam diuinam*, in V. T. promissam et per filium suum exhibitam. Verſ. 26. πρὸς ἐνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ. Cap. IV, 11. σφραγίς τῆς δικαιοσύνης, quod Gen. XVII, 11. vocatur אֶת־בְּרִית־בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם, *pignus meae erga vos beniuolentiae et fauoris*. Cap. V, 17. vbi est synonymum τῆς χάριτος. Et sic sexcentis aliis in locis. De hominibus autem quando dicitur, exprimit *effectum illius benignitatis*, hoc est, *salutem ipsam omnemque felicitatem, in regno Messiae benigne promissam*. Sic posset accipi Cap. IX, 30. 31. X, 3. sqq. debet vero Gal. III, 21. quoniam ibi adiunctum habet verbum ζωοποιεῖν, *felicitatem afferre, beatum reddere*. Cap. V, 5. ἐλπὶς δικαιοσύνης, *spes salutis*. Phil. III, 9. 2 Cor. V, 21. *ut a Deo salui redderemur per Christum*. Idem denotat vocabulum δικαίωσις, nimirum *felicitatem*, veluti Rom. IV, 25. *resuscitatus est ad nostram salutem, siue, ut salutem, morte sua acquisitam, nobis conferret*. et quidem non modo per resurrectionem, verum per totam exaltationem. Similiterque dicitur Cap. V, 18. quoniam ibi opponitur τῷ κατάρκειμα. Hoc denotat *perniciem*; ergo illud: *salutem*.

Verum ut ea res, quamuis satis perspicua, intelligatur euentius, inspicienda sunt, quod est alterum, loca ipsa, quae in hoc capite doctrinae explicando putantur esse classica, nempe in Epist. ad Rom. Cap. II. in primisque Cap. III. IV. V. et ad Gal. Cap. II. et III. Scilicet quod res et contextus et totius orationis consilium euidentissime docet, in his locis sermo est non de iustificatione, quae dicitur in scholis et quae est singulorum hominum, sed quae est integrarum gentium ac populorum, nimirum de gratia ac benignitate diuina in adducendis Gentilibus aequae ac Iudaeis ad salutem, in regno Messiae exspectandam; nec tantum de sola remissione peccatorum propter Christum collata, quae in dogmaticis dici solet
iusti-

justificatio, sed de liberatione a pernicie vniuersa et impertitione felicitatis omnis generis; nec porro de fide, quae in specie sic dicitur, sed de sensu animi eo, qui omnem salutem et felicitatem vnice refert ad benignitatem diuinam, nec in ornamentis externis, nec maiorum aut gentis merito vlllo, nec operum ritualium studio, sed in mera gratia et beniuolentia diuina acquiescit; nec denique de lege morali, sensibusque et factis, ei consentaneis, sed de operibus legis ritualis. Nam, quod consensu doctissimi cuiusque interpretis sumere possumus, consilium Apostoli primatium in vtraque Epistola fuit hoc, vt impugnaret refutaretque opinionem, tum inter Iudaeos atque etiam Iudaeo Christianos dominantem de praestantia et necessitate legis ritualis ad obtinendam gratiam diuinam et salutem aeternam. Constat enim ex multis scripturarum locis, quam pertinaciter legi Mosaicae adhaerint non modo Iudaei, verum etiam Christiani e Iudaeis, atque adeo etiam et ipsi Apostoli quidam, quantamque vim auctoritatemque ei tribuerint, sic, vt eius obseruationem omnino necessariam putarent esse ad tenendam gratiam diuinam et salutem, poenasque et comminationes, in illa lege propositas, propter eius neglectum vehementer extimescerent, atque ab ea sola spem fauoris diuini et salutis omnis repeterent, fiduciam vero, in Seruatore collocandam, vel penitus abiicerent vel saltem imminuerent, omnes denique, qui legem Mosaicam non obseruarent, gratia diuina et salute, in regno Messiae exspectanda, exclusos esse dicerent, ac propterea, legem cerimonialem, in primisque circumcissionem etiam in religione christiana retinendam, eiusque obseruationem a Christianis omnibus, e Gentilibus quoque, exigendam esse, statuerent. In quo quidem legis Mosaicae defendendae ac commendandae studio eo progrediebantur, vt Paulum Apostolum ipsum, vt in primis ex ep. ad Gal. patet et Actorum Apost. multis locis, suspectum reddere

et tanquam a Mose defecisset, accusare, munerisque eius auctoritatem diuinam infringere variis modis anniterentur. Atque inter doctores quoque christianos fuerunt, qui ita existimarent, quorumque sermones eam vim haberent in animis Christianorum, ut nonnulli non dubitarent, circumcisionem suscipere et alios ritus obseruare. Contra hanc igitur Iudaicarum opinionum peruersitatem disputauit Apostolus in vtraque hac epistola, multisque aliarum epistolarum locis, ostenditque, neminem rituum externorum studio gratiam obtinere posse, nec vnquam obtinuisse, salutemque omnem tribui a Deo et tributam esse omni tempore non propterea, quoniam aliquis Iudaeus esset, aut circumcissus, aut legis Mosaicae studiosus, sed propter solam et mere gratuitam benignitatem, omnibus non modo Iudaeis, verum etiam Gentilibus, qui fidem in Messiam profiterentur, ac fiduciam spemque salutis omnem in benignitate diuina collocarent; quod euidentissime illustrauit exemplo Abrahami, ex quo pateret, Deum in tribuendo fauore suo nunquam respexisse legum ritualium obseruationem, sed mentis animique conditionem internam, quippe Abrahamum carissimum Deo fuisse probatissimumque ante circumcisionem legumque Mosaicarum promulgationem. Atque in epistola ad Galatas addidit etiam explicationem valde notabilem, quoniam consilio data fuerit lex Mosaica Israelitis, scilicet non eo, ut per eius obseruationem fauorem diuinum sibi conciliarent, sed longe alio, nimirum ad coercendam ferociam populi, Cap. III. 19. sqq. eamque fuisse instar castigatoris vsque ad Christum, per quem penitus abrogata sit, nec minas et poenas amplius extimescendas esse; vers. 13. et Cap. IV, 1. sqq. et multis aliis locis, etiam ad Hebraeos Epistolae, in qua itidem insigniter explicauit veram rationem legis Mosaicae, et, praeter reliqua, dicit Cap. IX, 9. eam non potuisse cultores suos τελειώσαι, perfectiores beatioresque reddere. Hoc igitur Apostoli

stoli consilium prae reliquis omnibus tenendum est in legendis explicandisque his locis; ex quo facile quisque intelliget, ista omnia proprie pertinere ad Iudaeos, Iudaicarumque opinionum temeritatem prauitatemque, non vero ad omnes omnis temporis et generis homines, et quae disputauit de lege, de operibus legis, de fide, de iustificatione absque operibus legis, isti consilio mentique Apostoli conuenienter explicanda esse, atque adeo notiones dogmaticas in vocabulis istis locum habere nullo modo posse.

Denique aliorum locorum formularumque similibus comparatio rem extra controuersiam ponit. Nam in loco Eph. II, 1 — 10. idem argumentum eodemque modo tractauit Apostolus, modo aliis verbis. Loquitur enim primum vers. 1. de Iudaeorum Gentiliumque illorum temporum improbitate et miseria, plane ut in Ep. ad Rom. Cap. I. et II. deinde uero de admirabili benignitate diuina in iis eripiendis et ad salutem Messiae adducendis, eiusque causis et modis; siue, quod idem est, loquitur Apostolus de *iustificatione Ephesinorum Christianorum*. Enimuero liberationem illam salutemque, ad quam erant adducti, intellexit intelligique uoluit non tantum de condonatis poenis peccatorum et gratia diuina, quanquam nec haec excludenda sunt, sed imprimis tamen de liberatione ab inscitia, incredulitate, uitiis omnisque generis miseris, et contraria ex parte de adductione ad religionem christianam, fidem, ipsamque sanctitatem christianam, animique et uitae tranquillitatem, atque adeo etiam, quod est notabile, de coniunctione Iudaeorum Gentiliumque ad unitatem ecclesiae; vers. 5. 6. 8. 10. 12. sqq. Porro qui in Ep. ad Rom. uocatur Θεός δικαίος, in Ep. ad Ephes. appellatur Θεός πλούσιος ὡν ἐν ἐλέει, *Deus longe benignissimus*. Quae ibi dicitur δικαιοσύνη Θεοῦ, ea hic est modo ἀγάπη, modo χάρις, modo πλοῦτος τῆς χάριτος, modo denique χρηστότης ἐφ' ἡμᾶς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. Quod ibi dixit δικαιοῦν,

id hic expressit primum vocabulis tropicis, ζωοποιεῖν et ἐγείρειν, deinde proprio σώζειν nam haec tria vocabula idem declarant, nimirum partim liberationem a malis, partim largitionem felicitatis, et denotant: *servare, beare*. Qui porro ibi sunt δικαιοῦμενοι δωρεὰν τῆ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως κ. λ. iidem hic sunt σεσωτημένοι τῆ χάριτι διὰ τῆς πίστεως. Ad extremum quod ibi dixit, πίσει δικαιοῦσθαι χωρὶς ἔργων νόμου, id h. l. explicavit sic: σώζεσθαι διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐξ ἡμῶν κ. τ. λ. Ergo ista omnia sibi aequipollent. Alius idemque simillimus locus est Tit. III, 14. sqq. vbi sermo est de eadem re, vsurpanturque vocabula: χερσότης, Φιλανθρωπία et ἔλεος, itemque verbum σώζειν, idque itidem, quod contextus evidenter docet, explicandum est de liberatione e vitiiis et miseriis et impertitione felicitatis; ac deinde sequitur verbum δικαιοῦσθαι, idque de felicitate, eaque alterius vitae est intelligendum; iunguntur enim tanquam formulae idem declarantes: δικαιοθῆντες τῆ ἐκείνου χάριτι, et: κληρονομοὶ γενώμεθα κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου. Igitur verbum δικαιοῦν dicitur quoque de adductione ad felicitatem aeternam, et *iustificatio* ibi est: *adductio ad beatitudinem futuram*. Nec praetermittendus est locus Gal. III, 8. vbi docere voluit Apostolus, Deum iam dudum promississe, fore, ut aliquando etiam Gentiles adducat ad felicitatem, non per legem ritualement, sed per fidem; verba sunt haec: ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῦ τὰ ἔθνη ὁ Θεός· idque docuit vaticinio eo, quod Abrahamo factum est: ὅτι εὐλογηθήσονται ἐν σοι πάντα τὰ ἔθνη. Iam quod ante dixerat δικαιοῦν, id in loco V. T. est εὐλογεῖν. Enimvero hoc denotat: *benefacere, beare, felicem reddere*, quando Deo tribuitur, ut est in promptu; et sensus loci est hic: *tecum felices erunt Gentiles*. Ergo eadem notio illi est tribuenda. Deinde vers. 11. vbi docere voluit, neminem gratiam diuinam felicitatem obseruanda lege rituali obtinere posse, vsus est loco hoc: δικαίος ἐκ πίστεως ζήσεται, i. e. *beatus erit, felicitate potietur*. Ergo δικαιοῦσθαι πίσει est: ζῆν ἐκ πίστεως. Atque in ipsa ad Rom.

Ep.

Ep. vocabulum δικαιοσύνης explicauit Apostolus modo per πλοῦτον τῆς χηρότητος, Cap. II, 4. modo per σωτηρίαν, Cap. I, 16. verbumque ipsum δικαιοῦσθαι interpretatus est Cap. IV, 1. per verbum ἐυθιμέναι, subintellecto vocabulo: χάριν, quae est fatis nota formula hebraica, denotans: gratiam obtinuisse, in gratia alicuius esse. Denique Hebr. XI, 6. est eadem sententia, quam saepe inculcauit Apostolus in Ep. ad Rom. vsus verbo δικαιοῦσθαι, nimirum haec: sine fide probari bearique posse neminem. Sed ibi est verbum ἐυαρεσῆσαι, quo et ipso illud perspicue explicatur. Volunt quidam huc referri quoque formulas: χαρίζεσθαι τὰ παραπτώματα, ἀφιέναι τὰς ἀμαρτίας et id genus alias. Verum non sunt synonyma; expriment enim non nisi partem iustificationis, quae est in condonandis poenis peccatorum; nisi velis dicere, illas formulas accipiendas esse sensu latissimo, iisque indicari liberationem a quocumque malo, felicitatisque vniuersae collationem; quo modo accipiendae sunt eiusmodi formulae non raro. Denique nec vocabula opposita praetermitti debent, cuiusmodi sunt haec: δικαιοσύνη Θεοῦ et ὀργή Θεοῦ. Rom. I, 17. 18. hoc denotat iustitiam diuinam in puniendis improbis hominibus et poenam ipsam; ergo illud benignitatem in beandis hominibus et ipsam beatitatem; porro Cap. V, 18. κατάκριμα et δικαιοσύνη, perniciis et felicitas; et vers. 19. ἀμαρτωλοὶ et δικαιοὶ illi sunt, qui Hebraeis dicuntur צדק, h. e. poenis digni et obnoxii, vt iam monuimus supra; ergo hi: beati, felicitatis participes. Aut nihil valet vsus loquendi et contextus et locorum verborumque similitum comparatio, aut haec est notio illorum vocabulorum, quam diximus. Sed haec breuiter conferenda sunt ad vsus dogmaticos; nam plura non capiunt huius libelli angustiae.

Igitur notio iustificationis in scripturis patet latissime, complectiturque vniuersum ambitum felicitatis humanae, et modum benignum eius conferendae; germanice diceremus: beglückung, begnadi-

gnadigung. Vidimus enim, vocabula ista dici in vniuersum de benignitate et salute, et benignissima adductione ad salutem, a Christo acquisitam, atque exprimere non tantum partem aliquam, sed vniuersitatem beneficiorum Messiae. Nimirum Deus *iustificat aliquem*, hoc est: *probat, beat*; idque fit, partim liberando ab omni genere malorum, in primisque poenis peccatorum cum vniuersis, tum propriis, partim vero etiam impertienda felicitate ipsa, quae est in animi quiete et laetitia, oriturque in hac vita e sensu gratiae diuinæ, recte factorum conscientia et spe vitae aeternae, in altera vita autem in possessione bonorum coelestium; haec igitur felicitas pro ratione temporis diuersa est; ergo etiam iustificatio, hoc est, felicitatis collatio, est diuersa; nempe Deus iustificat in hac vita, probando aliquem, amando, benignissime regendo, adducendo per religionem ad sanctitatem et spem laetam. (nam et de hac re dici vidimus vocabula ista,) et beneficiis spiritualibus quibusuis afficiendo; iustificat in morte, conseruando animam ab interitu omnique pernicie et ad vitam eamque beatam duccendo; iustificat denique etiam post mortem atque adeo in vita aeterna ipsa, beatitudinis omne genus largiendo. Verum hae notiones in specie non ipsi verbo iustificandi insunt, quod non nisi notionem beandi exprimere vidimus, sed aliunde colligi debent, nimirum ex orationis contextu et locis similibus.

Vnde in promptu est hoc, vocabulum iustificationis in libris dogmaticis, in quibus de *remissione peccatorum* explicatur, multo angustius vsurpari, quam in Scripturis dictum reperitur; nam quamuis et illam indicat, quod non negamus, tamen patet latius, nec notio remissionis peccatorum continetur ipso vocabulo, sed intelligitur ex adiunctis; illud enim, vti diximus, exprimit actum seu modum beandi; hic autem modus est quoque in condonandis poenis propter Christum. Quare

DOEDER-

DOEDERLEINIUS, V. V. *Instit. Theol. Chr.* totum caput doctrinae de modo salutis conferendae et tenendae per et propter Christum, rectissime inscripsit: *de iustificatione*; quod ante eum factum esse scimus a nemine.

Deinde et illud patet, iustificationem non esse *actum unum et peculiarem*, qui fit certo aliquo momento temporis; fit enim per totam vitam hominis credentis, etiam et vel maxime in altera vita; nam Deus nunquam desinit, beare credentes et in dies beatiore reddere; atque vniuersam hanc vim benignam in tribuenda hominibus salute vocabulum iustificationis exprimit. Nec si accurate loqui velis, dicendus est *actus iudicialis*, et nonnulli in vniuersum dici nolunt actum, sed potius iudicium internum, quanquam hoc ferri posset; est enim vere actus, sed continuus; non autem *iustitiae*, sed *benignitatis*; nam omnia referuntur ad benignitatem diuinam. Saltem admodum incommodae sunt, ne quid grauius dicamus, comparationes in hac re vsitatae, iudicis, accusatorum, sponforis, reliqua; quorum nullum fundamentum est in Scripturis, recte intellectis.

Denique vocabulum vtrumque, et latinum et germanicum, valde incommodum est; est enim primum abhorrens ab vtriusque linguae dicendi consuetudine, ac propterea obscurum, et peruersis interpretationibus, vt factum esse constat inde a longo tempore, obnoxium. Nam hoc tali sensu nuspam dicitur apud vllum scriptorem latinum; originem autem traxit, vt multa alia eiusmodi vocabula, ex etymologica translatione vocabulorum graecorum, ac deinde venit in sermonem vulgarem Theologorum, etiam sermonem patrium. Sed in vulgari dicendi consuetudine linguae nostrae vel plane inusitatum est, vel denotat: *excusare innocentem, absolueri propter innocentiam et recte facta*; qui significatus ab hoc capite doctrinae est alienissimus.

Nos enim supplices veneramur atque adoramus Dei O. M. ac Seruatoris nostri Iesu Christi gratiam atque beniuolentiam admirabilem, credentes atque statuentes, in salute omnium hominibus et decernenda, et paranda, et tribuenda, omnia redire ad gratuitum beneficium diuinum, hominis vero rationem nullam haberi, quae cum dignitate et merito eius coniuncta sit, nec ullam mercedis necessitatem valere, aut salutis cum sanctitate naturalem ac necessariam copulationem, qualis solet esse effectorum cum causis, intercedere, sed solam benignitatem diuinam et sanctissimum meritum Christi, quo salutis omne genus vnice nobis impetratum est, solamque in Christum fidem cerni; ita tamen, vt in hoc modo salutis tenendae nihil sit, quod vel necessitatem sanctitatis colendae, vel voluntatem, vel denique facultatem demat aut minuat, vt potius omnia ad studium eius incendendum et ad facultatem eius consequendae ingenerandam augendamque valeant. Atque hoc tali animo, pleno diuinae benignitatis admiratione, vt celebretis nobiscum publicam et piam hodierni diei cerimoniam, VOS, CIVES HVMANISSIMI atque CARISSIMI, vehementer hortamur. P. P. in Academia Witteberg. Die Festo Michaelis. A. C. MDCCLXXXIV.

WITTEBERGAE

LITTERIS CAROLI CHRISTIANI DÜRRII.

Wittenberg, Diss., Erg. bd. 6, 1783/91

ULB Halle

003 922 553

3

56.

WD/P

6,72

AD
SOLENNIA
DIE FESTO MICHAELIS

IN ACADEMIA WITTEBERGENSI

A. C. MDCCCXXXIII

CONCELEBRANDA

NOMINE PVBLICO

INVITAT

ORDINIS THEOLOGORVM SENIOR

ET

DECANVS

D. CAROLVS CHRISTIANVS
TITTMANN.

DE NOTIONE IVSTIFICATIONIS.

